

Nota informativă

la proiectul Hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Programului Național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere în Republica Moldova

1. Denumirea autorului și, după caz, a participanților la elaborarea proiectului

Proiectul Hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Programului Național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere în Republica Moldova a fost elaborat de către Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului pentru asigurarea implementării Legii nr. 239 din 13.10.2016 cu privire la aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare regională pentru anii 2016-2020 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 03.02.2017 nr. 30-39 art. 65. Programul a fost elaborat cu suportul GIZ Moldova.

2. Condițiile ce au impus elaborarea proiectului de act normativ și finalitățile urmărite

Rolul orașelor în evoluția social-economică a unui stat este unul determinant și de importanță majoră. Generic, orașele sunt locuri în care se produc cea mai mare parte a activităților economice, în care se înregistrează cele mai mari creșteri ale productivității și în care se creează cele mai multe dintre locurile de muncă noi. În prezent, orașele sunt asociate cu avantajele și oportunitățile oferite de aglomerarea diverselor sectoare economice.

Teritoriile urbane acoperă cea mai mare parte a populației, a producției și a consumului. Ele sunt una dintre cele mai importante unități din analiza economică, socială și de mediu, precum și o bază pentru strategiile politicii de dezvoltare. În ultimii 30-40 de ani observăm o tendință majoră de dezvoltare a zonelor urbane și de urbanizare în întreaga lume, deoarece este perioada în care o mare parte din populația lumii a preferat mai degrabă locația urbană decât o zonă rurală. Astăzi, mai mult de 60% din cei peste 7 mld. de oameni locuiesc în orașe. În consecință, una dintre problemele cele mai presante este creșterea competitivității orașelor și identificarea rolului acestora în dezvoltarea globală. Ca urmare a urbanizării, nu au avut loc doar modificări ale structurii de locuire, ci s-a modificat structura de producție și consum, crescând astfel importanța zonelor urbane, precum și impactul acestora asupra dezvoltării regionale a unui anumit stat.

Dacă ne uităm la economiile lumii care se află în creștere, putem observa o tendință generalizată: centrele urbane sunt “motoarele” unei economii. Aproximativ 70% din populația UE locuiește într-o zonă urbană, iar aceste zone generează peste două treimi din PIB-ul UE. Nici o țară nu s-a dezvoltat, fără a-și organiza sistemul urban mai înainte. În corelarea gradului de urbanizare al unei țări cu nivelul său de dezvoltare socio-economică măsurat prin PIB pe cap de locuitor, se atestă rezultat demonstrat de experiența internațională - cu cât un stat este mai urbanizat, cu atât nivelul său de dezvoltare este mai ridicat.

Pe parcursul ultimelor decenii dezvoltarea social-economică a Republicii Moldova a fost caracterizată de aprofundarea discrepanțelor teritoriale, reflectate în special prin concentrarea excesivă a resurselor în mun. Chișinău (și parțial în mun. Bălți) în detrimentul restului unităților administrativ teritoriale. Mai mult, ponderea mun. Chișinău (unde locuiesc 25% din cetățenii țării) în PIB a crescut de la 45% în anul 2002 la 56% în 2013 și 58% în 2017, ceea ce demonstrează o continuă creștere a decalajelor regionale în dezvoltarea țării. Studiile în domeniu atestă clar că, actualmente, Republica Moldova își bazează creșterea pe nivelul de dezvoltare din Chișinău și Bălți, celelalte localități urbane nu au capacitatea de a valorifica oportunitățile de dezvoltare pentru sine și zona din imediata proximitate.

Practica internațională arată că fără orașe puternic dezvoltate, o țară nu poate avea regiuni puternic dezvoltate și nici o economie națională robustă. Aceasta deoarece dezvoltarea se manifestă prin concentrarea creșterii în câteva centre și propagarea acesteia către zonele din jur, până când dezvoltarea ajunge în toate colțurile țării. Mai mult, zonele rurale nu pot avea performanțe bune fără zone urbane puternice, iar zonele urbane necesită o integrare teritorială corectă cu zonele rurale pentru a obține o expansiune și o dezvoltare durabilă: este greu ca una să fie posibilă fără alta.

Toate aceste analize au rezultat în identificarea și recomandarea a 6 municipii pentru a fi sprijinite în vederea dezvoltării lor în calitate de poli de creștere: **Edineț, Soroca, Ungheni, Orhei, Cahul și Comrat**. Conform analizelor, doar aceste 6 municipii posedă potențialul necesar de a deveni motoare de creștere economică la nivel național și regional.

Totodată, deși aceste 6 orașe sunt considerate că dispun de potențialul necesar pentru a deveni poli de creștere economică la nivel național și regional, nivelul lor de dezvoltare socio-economică încă nesatisfăcător, le inhibă potențialul de acțiune ca poli de creștere regională. Analiză detaliată a nivelului lor de dezvoltare relevă că nici unul dintre ele nu corespunde integral criteriilor minime de definire a localităților urbane cu statut de municipiu prevăzute în Legea nr. 764 din 27.12.2001, înregistrând carențe la majoritatea indicatorilor de dezvoltare.

Astfel, toate 6 municipii înregistrează carențe în ceea ce privește nivelul de dezvoltare economică locală, având o infrastructură locală deficitară de sprijinire a sectorului privat și de atragere a investițiilor. În anul 2019, în toate 6 municipii nivelul salariului mediu a fost sub media națională (7,256 MDL), ceea ce denotă o predominare a activităților economice cu productivitate joasă. Numărul existent de locuri de muncă rămâne a fi limitat, cele 6 orașe nefiind încă capabile să asigure o absorbire eficientă a excesului de brațe de muncă din zonele rurale proxime.

Actualmente, peste 80% din drumurile locale din aceste municipii sunt de calitate nesatisfăcătoare. Mai mult, în municipiile Cahul și Ungheni ponderea drumurilor asfaltate este mai mică de 35%, ceea ce este mult sub nivelul minim de 60% solicitat de legislația în vigoare ca condiție pentru o localitate urbană pentru a corespunde statutului de municipiu. Cu excepția mun. Orhei, nici unul din aceste 6 municipii nu dispune de un serviciu local de transport public urban de calitate acceptabilă, autoritățile publice locale nefiind capabile financiar să asigure procurarea de unități de transport moderne.

Dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare și utilităților locale, este și ea un domeniu problematic pentru aceste 6 orașe. Cea mai nesatisfăcătoare situație se atestă în privința acoperirii cu servicii de canalizare și epurare a apelor uzate. Cu excepția mun. Orhei și Cahul, în restul municipiilor gradul actual de acoperire cu servicii de canalizare nu corespunde cerințelor minime (70%). Mai mult, în mun. Comrat și Edineț acest indicator este mai mic de 50%. Gradul de acoperire cu iluminat public este sub nivelul stabilit de legislație în 3 din cele 6 orașe. 4 municipii (Edineț, Soroca, Orhei și Ungheni) nu dispun de poligoane autorizate de depozitare a deșeurilor solide, confruntându-se cu carențe serioase de mediu.

Toate cele 6 municipii au carențe serioase în ceea ce privește calitatea infrastructurii urbanistice, aceasta fiind în majoritate dezvoltată în perioada sovietică, fără ca să beneficieze ulterior de intervenții sistematice de reabilitare și revitalizare urbană. Totodată, în ceea ce privește calitatea vieții, cu excepția mun. Orhei celelalte municipii nu dispun de o infrastructură adecvată de spații publice și facilități pentru a acoperi necesitățile de bază (odihnă, agrement, sport) pentru a fi atractive pentru cetățeni.

Implementarea acestui program urmărește soluționarea problemelor de bază de dezvoltare socio-economică a 6 municipii – Cahul, Comrat, Ungheni, Orhei, Soroca și Edineț – în vederea valorificării potențialului acestora de orașe – poli de creștere regională. În acest sens, programul își propune să sprijine aceste municipii, să depășească principalele carențe de dezvoltare în vederea corespunderii indicatorilor minimi înaintați față de un oraș – pol de creștere regională.

Finalitățile urmărite de Program sunt:

1. Locuitorii din toate orașele – poli de creștere vor avea acces îmbunătățit la infrastructură de mobilitate urbană și suburbană: (a) Calitatea a peste 50% din drumurile locale majore va fi bună și foarte bună (în 2019, indicatorul a constituit în mediu 35%). (b) În toate orașele – poli de creștere va funcționa transport public de calitate (cu minim 80% din flota de transport înnoită), care va acoperi minimum 85% din teritoriu (în 2019, transportul public urban era de calitate nesatisfăcătoare în 5 din 6 municipii)
2. Salariul mediu în orașele – poli de creștere va depăși media națională (în anul 2019 media pe 6 municipii a constituit 70-90% din media națională).

3. Rata de acoperire cu locuri de muncă (cu excepția celor cu finanțare din buget) în orașele – poli de creștere va depăși 55% față de numărul populației în vârstă aptă de muncă (în anul 2019 indicatorul a constituit 30-50%).
4. Capacitatea fiscală a orașelor – poli de creștere regională va constitui minim 70% din nivelul mun. Chișinău (în anul 2019 aceasta a constituit 37-67%)
5. Nivelul de acoperire cu servicii de utilități publice în orașele – poli de creștere se va conforma cerințelor minime înaintate de cadrul legal: (a) Minimum 70% acoperire cu servicii centralizare de canalizare, față de media cumulativă de 57% în 2019; (b) 80% acoperire cu servicii calitative de iluminare nocturnă, față de media cumulativă de 68% în 2019.
6. Dotarea tuturor orașelor – poli de creștere cu Stații de Epurare a Apelor Uzate care ar corespunde cerințelor normative și de eficacitate (în anul 2019 SEAU nu există deloc sau funcționează doar parțial în 4 din 6 municipii).
7. Locuitorii din toate orașele – poli de creștere vor avea acces îmbunătățit la infrastructură socială și de recreere: (a) Funcționarea de complexe sportive multifuncționale (inclusiv cu bazine acoperite); (b) Funcționarea de zone de recreere la scară mare de importanță regională.

În termeni cantitativi, urmare a implementării Programului în municipiile beneficiare urmează:

- Minim 67.8 km străzi să fie modernizate (inclusiv borduri, trotuare și ieșiri de acces);
- Minim 80 unități să fie procurate pentru dotarea sistemelor de transport public urban în 5 municipii;
- Să fie lansate 4 Incubatoare de Afaceri funcționale;
- Două platforme industriale noi (mun. Cahul și Soroca) vor fi echipate cu rețele și pregătite pentru a găzdui noi investiții;
- 4 centre de business regionale vor funcționa;
- Minim 20 mii cetățeni suplimentar vor avea acces la canalizare;
- O nouă stație de tratare a apei (mun. Edineț) va fi funcțională;
- Vor fi construite 3 stații noi de epurare a stațiilor uzate (mun. Soroca, Ungheni și Comrat)
- Minimum 20 kilometri de străzi vor fi asigurate cu iluminat stradal nou-construit;
- Vor fi amenajate și echipate 5 zone multifuncționale de recreere cu acoperire regională;
- 4 complexe noi sportive regionale vor fi construite și funcționale;
- Centrele civice în 3 municipii vor fi revitalizate;
- Se va realiza revitalizarea urbană a minimum 20 curți a blocurilor de locuințe.

3. Descrierea gradului de compatibilitate pentru proiectele care au ca scop armonizarea legislației naționale cu legislația Uniunii Europene

Actul normativ nu are ca și scop armonizarea legislației naționale cu legislația Uniunii Europene.

4. Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi

Proiectul actului normativ prevede aprobarea Programului Național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere în Republica Moldova. Programul pune accent pe obiectivul de creștere economică durabilă a celor șase orașe poli de creștere. Elementul nou propus pentru implementare este noua paradigmă a dezvoltării regionale. În loc de a orienta efortul pentru reducerea dezechilibrelor regionale, și implicit de a încerca să menținem toate orașele la același nivel de dezvoltare, prin prezentul Program se propune a reorienta efortul de sprijin și asistență spre un nou obiectiv. Acest obiectiv vizează modul în care creșterea din anumite orașe cu potențial de a deveni motoare de creștere economică la nivel național și regional poate sprijini dezvoltarea zonelor rurale proxime al căror ritm de creștere este mai lent. Prin această nouă abordare, faptul că unele localități se vor dezvolta mai rapid decât altele este benefic pentru toți. O creștere mai rapidă a unor orașe înseamnă că vor fi generate mai multe surse endogene ce pot fi redistribuite pentru a sprijini proiectele cheie de investiții publice din zonele cu o dezvoltare mai lentă.

Scopul urmărită de Program este: **Crearea în Republica Moldova a unei rețele de orașe – poli de creștere regională, atractive pentru locuitori, antreprenori și vizitatori care generează creștere, ocupare a forței de muncă și stimulează dezvoltarea zonelor teritoriale adiacente.** În cadrul Programului se propun a fi susținute financiar proiecte de dezvoltare ale municipiilor desemnate poli de creștere și localităților rurale aflate în zona lor de influență, pe următoarele componente:

1. Conectivitate și mobilitate urbană, focusată pe modernizarea infrastructurii drumurilor și serviciilor urbane de transport public.
2. Competitivitate și susținerea activităților economice, focusată pe dezvoltarea infrastructurii de sprijinire a dezvoltării sectorului privat și atragere a investițiilor străine.
3. Revitalizare urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice, focusată pe satisfacerea celor mai stringente aspecte ale calității vieții în orașe.
4. Modernizarea infrastructurii tehnico-edilitare și rețelelor de utilități publice, focusată pe asigurarea adecvată a populației cu servicii de apă, canalizare, salubritate și iluminat stradal.

Pe fiecare din aceste Componente, urmare a unui proces consultativ amplu cu municipiile beneficiare au fost identificate și se propun spre implementare un portofoliu de proiecte, care reflectă prioritățile individuale specifice ale fiecărui municipiu, determinate în baza evaluării necesităților minime pentru consolidarea potențialului de orașe – poli de creștere regională.

Portofoliul de proiecte este stabilit pe fiecare componentă și pentru fiecare municipiu în parte. Modul de implementare al Programului este stabilit de Planul de acțiuni care prevede etapele de implementare, acțiunile și proiectele concrete, termenii de implementare, responsabilii, costurile estimative și sursele potențiale de finanțare.

Specific documentelor de politică publică, Programul prevede un cadru instituțional de implementare, monitorizare și evaluare. Astfel, cadrul instituțional de implementare al Programului include un șir de instituții cu atribuții și competențe distincte și bine determinate amplasate la nivel național, regional și local, în fiecare municipalitate beneficiar. Monitorizarea și evaluarea implementării prezentului Program va fi bazată pe mecanismul și procedurile complexe de monitorizare și evaluare a implementării Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională. Monitorizarea și evaluarea Programului se va realiza în baza Indicatorilor de rezultate și Indicatorilor de impact estimați și stabiliți pentru fiecare din obiectivele Programului, la nivel de componente și pentru fiecare oraș-pol de creștere în parte.

5. Fundamentarea economico-financiară

Pentru implementarea Programului, pentru perioada 2021-2025, reieșind din posibilitățile investiționale actuale ale bugetelor locale și Bugetului de Stat, precum și cadrului de colaborare cu partenerii externi de dezvoltare, acest Program abordează acoperirea necesităților prioritare de investiții în municipiile - beneficiare în valoare de 2,781.4 miliarde MDL, cu finanțare din 5 surse:

Nr.	Surse de acoperire	Valoare	
		mil MDL	%
1	Bugetul de Stat prin intermediul prezentului Program	822	30%
2	Surse identificate din cadrul Programului Național ”Drumuri Bune” <i>*se referă exclusiv la proiectele ce țin de dezvoltarea infrastructurii drumurilor</i>	728	26%
3	Surse din partea Donatorilor deja identificate	280	10%
4	Surse din partea Donatorilor care urmează a fi identificate suplimentar	919	33%
5	Contribuția APL	32.4	1%
TOTAL		2,781.4	100%

Respectiv, prin intermediul acestui Program în următorii 5 ani (2021 – 2025) din Bugetul de Stat vor fi alocate 822 mil. MDL, în scopul finanțării proiectelor prioritare, decise de comun acord cu autoritățile publice locale, inclusiv:

Nr.	Componente	Priorități investiționale, mil MDL	
		mil MDL	%
1	Mobilitate urbană și infrastructura drumurilor	32	3.3%
2	Competitivitate și infrastructura de sprijinire a activităților economice	363	44.4%
3	Revitalizare urbană	289	35.2%
4	Infrastructura utilităților publice	132	16.4%
5	Activități generale de evaluare și consolidare capacități	6	0.7%
6	Total	822	100%

În vederea asigurării finanțării necesităților neacoperite financiar, autoritățile administrației publice centrale, în colaborare cu reprezentanții autorităților publice locale – beneficiare ale programului, urmează să depună eforturi suplimentare pentru identificare suplimentară a 919 mil. MDL din partea partenerilor de dezvoltare, în corespundere cu lista proiectelor prioritizate în cadrul prezentului Program.

6. Modul de încorporare a actului în cadrul normativ în vigoare

Proiectul se încorporează în sistemul actelor normative și nu va necesita modificarea altor acte legislative și normative.

7. Avizarea și consultarea publică a proiectului

În scopul respectării prevederilor Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional, la data de 16.03.2020, pe site-ul MADRM a fost plasat anunțul privind inițierea elaborării proiectului normativ. De asemenea, proiectul elaborat, urmează a fi plasat pe site-ul MADRM www.madrm.gov.md, la compartimentul *Transparență decizională*, secțiunea *Proiecte de documente*, precum și la adresa www.particip.gov.md.

8. Constatările expertizei anticorupție

Proiectul urmează a fi remis Centrului Național Anticorupție (CNA), pentru efectuarea expertizei anticorupție.

9. Constatările expertizei de compatibilitate

Efectuarea expertizei de compatibilitate nu este necesară, proiectul actului normativ nu are scopul de a armoniza legislația națională cu legislația Uniunii Europene.

10. Constatările expertizei juridice

Proiectul urmează a fi supus expertizei juridice.

MINISTRU

Ion PERJU